

Asia: VN/17575/2021-OKM-72

Luonnos hallituksen esitykseksi SORA-säännösten muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne esitykseen sisältyvistä ehdotuksista

Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK kiittää mahdollisuudesta lausua esitysluonnoksesta SORA-säännösten muuttamisesta ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

SAMOK pitää esitysluonnosta pääosin erittäin onnistuneena ja tavoitteiltaan oikeasuuntaisena. SORA-sääntely koskettaa erityisesti ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita, joiden arjessa potilas- ja asiakasturvallisuuden sekä opiskelijan oman oikeusturvan välinen tasapaino on kriittinen kysymys. Esitysluonnos korjaa monia oppilaitosten arjessa havaittuja epäselvyyksiä ja parantaa merkittävästi opiskelijan oikeusturvaa SORA-prosessin eri vaiheissa.

SAMOK pitää kiitettävänä, että esitys selkeyttää SORA-prosessin askelmerkkejä ja poistaa opiskelijan kannalta kohtuuttomia oikeudellisia umpikujia. Nykytilassa opiskelija on voitu asettaa tilanteeseen, jossa hänen on pitänyt valita joko opiskeluoikeuden peruuttaminen tai siirto toiseen koulutukseen. Jos opiskelija on valinnut siirron, hän ei ole saanut asiastaan valituskelpoista päätöstä. Esitys korjaa tämän onnistuneesti sitomalla siirron osaksi peruuttamispäätöstä.

SAMOK kannattaa esiteltyä määritelmää siitä, milloin SORA-asia tulee vireille, opiskelijan oikeusturvaa vahvistavana. Esitys selkeyttäisi, milloin opiskelijasta tehdään ilmoitus Lupa- ja valvontavirastolle. SAMOK pitää kuitenkin tärkeänä, että virastolle ilmoitetaan jatkossa myös prosessin päättymisestä, jotta opiskelijan rekisteriin ei jää tarpeettoman leimaavia tietoja aiheettomista epäilyistä.

SAMOK kannattaa lakisääteistä oikeutusta jälkiohjaukseen muuhun koulutukseen tai palveluihin peruuttamispäätöksen jälkeen on inhimillisenä lisäyksenä opiskelijan tulevaisuuden turvaamiseksi, sillä SORA-päätös on opiskelijalle henkisesti raskas prosessi, ja jälkiohjauksen puute voi johtaa syrjäytymiseen.

SAMOK pitää perusteltuna, että rikostaustaotteen esittämisvelvollisuus ja rikosperusteinen opiskeluoikeuden peruuttaminen laajennetaan koskemaan olennaisesti iäkkäiden ja vammaisten parissa tehtävää työtä. Nämä ovat haavoittuvassa asemassa olevia asiakasryhmiä, ja muutos yhdenmukaistaa opiskelijoiden säännöt SOTE-valvontalain työelämäsääntöjen kanssa. Samalla on tärkeää huomioida, että rikosrekisteriotteet ovat arkaluontoisia henkilötietoja, joiden keräämiseen tulee aina olla todellinen riskiperuste.

Esitetty säännös, jonka mukaan opiskeluoikeus voidaan peruuttaa kuusi kuukautta lainvoimaisen pidättämiss päätöksen jälkeen, on perusteltu selvennys, joka katkaisisi oikeudellisen epäselkeyden opiskelijan osalta. Nykytilassa opiskelija on voinut jäädä roikkumaan järjestelmään kohtuuttoman pitkäksi aikaa kieltäytyessään rikosrekisteriotteen toimittamisesta tai terveydentilan selvityksistä.

Kommentit ehdotusten vaikutuksista

Esitetty mahdollisuus evätä osallistuminen käytännön tehtäviin tai harjoitteluun kuukaudeksi kerrallaan on parannus nykyiseen 6 kuukauden malliin opiskelijan opintojen etenemisen turvaamiseksi. Esitetyllä käytännöllä voidaan perustellusti suojata asiakkaita ja työyhteisöä samalla mahdollistaen opiskelijan osallistumisen muuhun teoriaopetukseen, jolloin opinnot eivät katkea. Samalla SAMOK muistuttaa, ettei kyseessä ole muodollinen hallintopäätös, jota koskien opiskelijalla olisi erillinen valitusoikeus. Tämä voi johtaa opintojen ja valmistumisen viivästymiseen tilanteessa, jossa epäilyt saattavat myöhemmin osoittautua aiheettomiksi.

Opiskeluoikeuden pidättämisen päätösvallan siirtäminen korkeakoulun hallitukselta rehtorille voi keventää byrokratiaa ja täten ehkäistä prosessin viivästymistä. SAMOK kuitenkin painottaa, että päätösvallan siirtäminen yksittäiselle viranhaltijalle vähentää kollektiivista harkintaa. Tämä voi heikentää opiskelijan kokemusta oikeudenmukaisesta kohtelusta.

Tiedonsiirtojen osalta SAMOK tukee esityksen linjausta siitä, ettei oppilaitoksilla ole oikeutta siirtää tietoja toisilleen keskeneräisistä prosesseista. Kuten esitysluonnoksessakin todetaan, pelkkä asian vireilläolo ei osoita, että opiskelija olisi tosiasiallisesti soveltumaton. SORA-prosessi voi käynnistyä esimerkiksi yksittäisestä, mahdollisesti subjektiivisesta tai jopa aiheettomasta ilmoituksesta. Tietojen siirto vireilläolovaiheessa voisi johtaa perusteettomaan leimautumiseen ja asettaa opiskelijan epäedulliseen asemaan opiskelijavalinnoissa ilman, että alkuperäistä epäilyä on tutkittu riippumattomasti. Rekisterimerkintöjen ja tiedonsiirtojen oppilaitosten välillä tulisi aina perustua vain huolellisesti tutkittuihin, valituskelpoisiin ja lainvoimaisiin päätöksiin. Tiedon kerääminen Lupa- ja valvontaviraston rekistereihin jo vireilläolovaiheessa voi olla opiskelijalle tarpeettoman leimaavaa. Vaikka esitys sisältää veloitteen ilmoittaa prosessin päättymisestä, pelkkä vireilläolotieto voi silti vaikuttaa haitallisesti esimerkiksi opiskelijan hakeutuessa tilapäisiin sosiaali- ja terveysalan työtehtäviin opintojen ohessa. SAMOK huomauttaa, että laissa on jo nyt riittävät mekanismit, joilla opiskelija on velvoitettu antamaan tieto lainvoimaisesta peruuttamispäätöksestä hakiessaan uuteen oppilaitokseen.

Mitä näkemyksiä teillä on ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteisestä SORA-oppaasta?

SAMOK näkee nykyisten SORA-oppaiden ajantasaisuuden ja korkeakouluille yhteiseksi oppaaksi yhdistämisen mahdollisuuden arvioinnin perustelluksi toimenpiteeksi. Yhteinen opas tukisi lain yhdenmukaista ja oikeusturvaa kunnioittavaa soveltamista koko maassa.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

SAMOK pitää säännösten päivityksiä pääosin perusteltuina ja ajankohtaisina, mutta muistuttaa, että SORA-prosessin käynnistämisen tulee opiskelijan kannalta olla aina viimesijainen keino. Ensisijaisesti opiskelijan haasteisiin tulee puuttua varhaisella tuella, opiskeluhuollon ja opiskelijaterveydenhuollon palveluilla sekä opintojen yksilöllisillä järjestelyillä. Ennakoiva tuki on paitsi inhimillisempää opiskelijalle, pitkällä aikavälillä myös tehokkain tapa taata koulutus-, potilas- ja asiakasturvallisuus.

Leppämäki Samuli
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry